

Tussentijdse evaluatie Voorlichtingscampagne achterlating Marokkaanse vrouwen
Maart 2006
Werkgroep Mudawannah

Introductie

Het project *Voorlichtingscampagne achterlating Marokkaanse vrouwen* is op dit moment halverwege de projectperiode.

In de afgelopen periode zijn de volgende activiteiten uitgevoerd:

1. Realisering van de *Wegwijzer*
2. Landelijke presentatie van het project (27-03-2006)
3. Werving en selectie van de voorlichtsters
4. Instructie van de voorlichtsters
5. Afspraken met organisaties in verschillende provincies
6. Voorlichtingsbijeenkomsten

Daarnaast is het thema *achterlating* verwerkt in de voorlichtingsfilm *Mudawannah*, die op 27 maart j.l. is gepresenteerd in het provinciehuis te 's-Hertogenbosch. Ook zijn de brochures, de *Wegwijzer* en informatie over de voorlichtingscampagne inmiddels op de websites van de MVVN en SSR opgenomen en is contact gelegd met andere (o.a. Marokkaanse) websites om ook hier dezelfde informatie te installeren. Naar verwachting zullen vooral jongeren hiervan gebruik gaan maken. In de media wordt regelmatig aandacht besteed aan het thema.

Bijgestelde planning

Een belangrijk aandachtspunt is het tijdsplan van de geplande activiteiten. Na overleg met het ministerie is inmiddels een bijgestelde planning vastgesteld (zie bijlage).

Deze afwijkende planning kent verschillende oorzaken, als:

- De realisatie van de *Wegwijzer*. Omdat een dergelijke *wegwijzer* correcte informatie moet geven aan vrouwen en instellingen is de *Wegwijzer* in nauw overleg met experts gerealiseerd. Dit overleg met het ministerie van Justitie, advocaten en andere experts kostte meer tijd dan was voorzien;
- Door ziekte van de regisseur van de film *Onzichtbare veranderingen* heeft de werkgroep in het najaar nog veel tijd moeten steken in het realiseren van de film. Inmiddels is de film op 27 maart j.l. gepresenteerd;
- Ook de organisatie van de landelijke presentatie van ondermeer de *Wegwijzer* nam veel tijd in beslag. Deze presentatie was oorspronkelijk gepland op 14-02-2006, maar moest worden uitgesteld naar 27 maart. Deze landelijke presentatie, een extra activiteit die niet is opgenomen in de oorspronkelijke offerte, is bedoeld om het voorlichtingsmateriaal onder de aandacht te brengen van organisaties en vrouwen;
- Bij een aantal instellingen waarbij leden van de werkgroep werkzaam zijn, hebben in de afgelopen projectperiode beleidsveranderingen en bezuinigingen plaatsgevonden;
- Daarnaast is en wordt veel werk verricht om de voorlichting en de hulpverlening aan vrouwen een structureel karakter te laten krijgen. De werkgroep heeft ervoor gekozen om niet alleen een 'snelle campagne' te houden (oorspronkelijke opzet), maar om tevens samen te werken met bestaande organisaties gericht op beklijving van activiteiten op het terrein van achterlating en rechtspositie van Marokkaanse vrouwen.

Inmiddels staan alle activiteiten 'op de rit' en zijn zodanig gepland dat het project op 1 november 2006 kan worden afgerond.

In deze tussenevaluatie worden alle activiteiten beschreven en worden vervolgens conclusies getrokken en aandachtspunten vastgesteld.

1. De Wegwijzer *Achtergebleven of achtergelaten?*

Het realiseren van de Wegwijzer nam veel tijd in beslag. Verschillen in interpretaties en opvattingen van de verschillende experts maakte het soms lastig om te komen tot een eenduidige versie.

Inmiddels is de Wegwijzer in december 2005 gerealiseerd (oplage 6000) en op 27 maart overhandigd aan het Ministerie van Justitie.

De Wegwijzer wordt verspreid in de voorlichtingsbijeenkomsten voor Marokkaanse vrouwen in de periode april-oktober 2006. Daarnaast wordt de Wegwijzer neergelegd op belangrijke distributiepunten; locaties waar Marokkaanse vrouwen deelnemen in activiteiten, onderwijs- en welzijnsinstellingen, advocatuur, hulpverlening en zelforganisaties. Ook kan de Wegwijzer besteld worden bij de MVVN, de SSR en Palet Noord-Brabant.

In januari 2006 is de Wegwijzer aangeboden aan de ambassadeur in Rabat. In Marokko wordt de Wegwijzer momenteel verspreid door de ambassade en het steunpunt. De Wegwijzer wordt ook in Marokko ingezet bij voorlichtingsbijeenkomsten, waarbij de ambassade haar ondersteuning heeft aangeboden.

In de wegwijzer zijn meldpunten in Marokko en Nederland opgenomen waar vrouwen terecht kunnen voor informatie, advies en hulp.

Op dit moment is de eerste versie van een sociale kaart gerealiseerd. Deze is bedoeld om vrouwen te kunnen doorverwijzen naar instellingen en/of personen voor gerichte hulpverlening. De sociale kaart wordt de komende tijd gezamenlijk met organisaties in Nederland en Marokko definitief gerealiseerd.

2. Landelijke presentatie

Op 27 maart vond in het provinciehuis Noord Brabant de landelijke presentatie plaats van de Wegwijzer *Achtergebleven of achtergelaten?* en van de voorlichtingsfilm *Onzichtbare veranderingen*. Voor deze bijeenkomst zijn zowel de doelgroep (Marokkaanse vrouwen en Marokkaanse organisaties), instellingen als de overheid uitgenodigd. Ruim 110 personen waren aanwezig.

Naast de officiële start van de voorlichtingscampagne, zijn het onder de aandacht brengen van het voorlichtingsmateriaal bij vrouwen, hulpverleners en beleidsmakers en het stimuleren van instellingen om te participeren in de voorlichtingscampagne belangrijke doelen van deze bijeenkomst. Daarnaast is aandacht gevraagd voor de rechtspositie van Marokkaanse vrouwen, de problematiek rondom achterlating en het ontbreken van voldoende adequate hulpverlening.

Zowel de film als de Wegwijzer zijn officieel overhandigd aan minister Verdonk, aan Mevr. M. Haimé, directeur van Directie Coördinatie Integratiebeleid Minderheden en aan de heer W. Luijendijk, lid Gedeputeerde Staten Noord-Brabant. Vervolgens is een forumdebat gehouden waarin verschillende leden van de Tweede Kamer, een advocate met veel praktijkervaring in zaken rondom de rechtspositie van Marokkaanse vrouwen, de Vereniging Federatie Opvang en een onderzoekster van de Vrije Universiteit Amsterdam deelnamen.

In deze bijeenkomst is door zowel de beleidsmakers als de aanwezigen stelling genomen tegen achterlating van vrouwen en kinderen. Tevens wordt geconstateerd dat voorlichting hierin zowel een preventief als een curatief doel heeft. Ook dat achterlating niet alleen de Marokkaanse vrouwen treft, maar ook kinderen en jongeren. Daarnaast betreft het ook vrouwen en mannen van andere nationaliteiten. Duidelijk is dat hierop passende acties ondernomen moeten worden en het debat een vervolg krijgt. Het ontbreken van voldoende deskundigheid bij de hulpverlening en advocatuur is een belangrijk knelpunt.

Er is veel waardering voor de activiteiten van de werkgroep Mudawannah.

In de pers is aandacht besteed aan de presentatie.

3. Werving en selectie voorlichters

In de periode oktober 2005-januari 2006 zijn voorlichtsters van Marokkaanse afkomst geworven in de netwerken van leden van de werkgroep Mudawannah. Vrouwen zijn zowel telefonisch als in een persoonlijk contact benaderd. Voorafgaande aan deze werving is een profiel ontwikkeld. In dit profiel wordt beschreven welke taakstelling de beoogde voorlichters hebben en welke eisen er gesteld worden. Dit profiel is gestuurd aan diverse instellingen.

Uit het profiel:

Taken en verantwoordelijkheden:

- *Het geven van voorlichting aan groepen Marokkaanse vrouwen en hulpverleners over achterlating en de rechtspositie van vrouwen en kinderen;*
- *In samenwerking met de werkgroep de voorlichtingsbijeenkomsten voorbereiden en organiseren;*
- *Vrouwen informeren en verwijzen naar hulpverlening en voorzieningen;*
- *Signaleren en inventariseren van vragen en knelpunten;*
- *Samenwerken met relevante instellingen en organisaties;*
- *Verslaglegging van de bijeenkomsten.*

Wij zoeken:

Marokkaanse vrouwen, die:

- *Marokkaans en Berbers spreken;*
- *Affiniteit hebben met de doelgroep;*
- *Ervaren zijn in het werken met groepen en voorlichting geven;*
- *Mondeling en schriftelijk (enigszins) de Nederlandse taal beheersen;*
- *Zicht hebben op voorzieningen, Nederlandse en Marokkaanse wet- en regelgeving;*
- *Sociale en communicatieve vaardigheden;*
- *Zowel in teamverband als zelfstandig kunnen werken;*
- *Bereid zij tot het volgen van training;*
- *Flexibel zijn en willen reizen.*

Ruim dertig vrouwen zijn geïnteresseerd in de oproep.

Op vrijdag 10 maart is een introductiebijeenkomst gehouden in het gebouw van Alleanto in Utrecht. Deze organisatie stelt (gratis) haar ruimte beschikbaar voor de training. Op deze bijeenkomst zijn 18 Marokkaanse vrouwen aanwezig.

Voor de andere niet-aanwezige vrouwen is of de afstand of de trainingsdag (vrijdag) een reden om niet aanwezig te zijn.

Uiteindelijk hebben 19 Marokkaanse vrouwen zich ingeschreven voor de training. Het merendeel van deze vrouwen voldoet aan het profiel. Een viertal vrouwen heeft nog (te) weinig ervaring met het geven van voorlichting. Aangezien deze vrouwen wel voldoen aan de andere profieleisen en communicatief zijn ingesteld is besloten om deze vrouwen een extra dagdeel te trainen in het geven van en het oefenen met groepsvoorlichting.

De vrouwen zijn afkomstig uit Noord en Zuid-Holland, Utrecht, Gelderland en Noord-Brabant.

De overige vrouwen zijn geplaatst op een wachtlijst (zie conclusies en aanbevelingen).

4. Instructie voorlichtsters

Inmiddels hebben twee trainingsdagen plaatsgevonden, waarin negentien Marokkaanse vrouwen deelnamen.

Op de eerste trainingsdag (17 maart) is het thema *Marokkaans familierecht en veranderingen hierin sinds 2004* behandeld. Een deskundige van de MGVN verzorgde een inleiding over het thema, waarna een drietal casussen zijn besproken.

Op de tweede trainingsdag (24 maart) stonden de volgende thema's centraal: Nederlands Vreemdelingenrecht en de relatie met Marokko, achterlating van vrouwen en kinderen, het organiseren van de voorlichtingsbijeenkomst en het leren kennen van de sociale kaart (gerichte verwijzing). Gastspreker is een Nederlandse advocate die veel zaken van Marokkaanse vrouwen behandelt.

Daarnaast wordt de voorlichtingsfilm *Onzichtbare veranderingen* gespeeld en zijn mogelijkheden om de film te hanteren in voorlichtingsbijeenkomsten besproken.

Op 7 april (de derde trainingsdag) wordt ondermeer geoefend met het geven van de voorlichting.

Aansluitend op de training gaan vrouwen aan de slag met het houden van voorlichtingsbijeenkomsten. In mei wordt voor de voorlichters een terugkombijeenkomst gehouden, waarin de deelnemers het certificaat ontvangen.

Het volgende werkmateriaal is gebruikt in de training:

- Brochure: Mudawwanah voor Marokkaanse vrouwen, werkgroep Mudawwanah
- Brochure: Mudawwanah voor hulpverleners, werkgroep Mudawwanah
- Wegwijzer: Achtergebleven of achtergelaten? Werkgroep Mudawwanah
- Voorlichtingsfilm: Onzichtbare veranderingen, werkgroep Mudawwanah
- Brochure: Huiselijk geweld en uw verblijfsvergunning, Justitie-IND
- Mudawwanah, Marokkaanse familiewet, vertaling M.S. Berger
- Tegen de wil achtergebleven, advies ACVZ
- Tot het huwelijk gedwongen, advies ACVZ

De training voldoet aan de behoefte van vrouwen. Deelnemers willen veel informatie over zowel het Marokkaanse familierecht als het Nederlandse Vreemdelingenrecht. Door te oefenen met cases krijgen vrouwen meer inzicht in de vragen die zij tegen gaan komen in de voorlichtingsbijeenkomsten. Door het oefenen in een rollenspel wordt duidelijk welke informatie van belang is en welke methodische aanpak aansluit in voorlichtingsbijeenkomsten met vrouwen. Ook de verwijzing naar adequate hulpverlening heeft aandacht. Een belangrijk uitgangspunt is het emancipatorische en preventieve karakter van de voorlichtingsbijeenkomsten. Het zijn belangrijke onderwerpen van discussie en oefening in de training.

5. Afspraken met organisaties in de verschillende provincies

De werkgroep beoogt met deze afspraken het realiseren van een structurele aanpak. Deze aanpak is tijdsintensief en vraagt meer inzet dan het alleen houden van een snelle campagne. De gesprekken met organisaties in de provincies zijn gericht op het realiseren van samenwerking en overdracht van ervaring en deskundigheid. Dit met als doel dat organisaties na 1 november in staat zijn om voorlichting te geven en adequaat hulp te verlenen c.q. te verwijzen.

Gespreksonderwerpen zijn:

- Is de organisatie bereid om in samenwerking met de werkgroep voorlichtingsbijeenkomsten te houden en hiervoor voorlichtsters uit de training in te zetten? Dit in de periode april-september 2006;
 - Andere organisaties erbij te betrekken, haar netwerkwerk te mobiliseren en zich in te zetten voor de werving?;
 - Is de instelling bereid om vervolgens na afloop van het project door te gaan met het houden van voorlichtingsbijeenkomsten en deze activiteit structureel op te nemen in haar beleid?;
- Hierbij is het uitgangspunt om gezamenlijk een werkwijze te ontwikkelen die past bij de organisatie. Zo hebben sommige organisaties een voorlichtingsstructuur welke goed aansluit bij het gevraagde aanbod.

Inmiddels zijn gesprekken gevoerd of gaande met instellingen/organisaties in de provincies Noord-Brabant, Gelderland, Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland. Hierbij zijn ondermeer de volgende organisaties gesprekspartner: Osmose, Palet NB, Enzovoort, Anour, Alleato, ROC, MVVN en Impuls. Deze organisaties beschikken over een groot netwerk van zelforganisaties, sleutelfiguren en vrouwengroepen.

Contacten met andere provincies zijn gepland in de periode april/mei/juni.

6. Voorlichtingsbijeenkomsten

De organisatie van de voorlichtingsbijeenkomsten wordt gedaan door de werkgroep *Mudawannah* zelf, samen met de voorlichtsters of, waar dit al mogelijk is, in samenwerking met organisaties in de verschillende provincies. De werkgroep beoogt in de projectperiode in het totaal 48 bijeenkomsten uit te voeren.

Reeds uitgevoerde bijeenkomsten:

- Try-out in december 2005
Deze provinciale bijeenkomst heeft plaatsgevonden in Tilburg bij het Brabants Ondersteuningsinstituut Zorg. Twintig deelnemers, waaronder enkele mannen, zijn aanwezig. Het doel is om kritisch te kijken naar de opzet en inhoud van de bijeenkomst en te reageren op de film. Naast de inleiding over de *Mudawwanah* en achterlating was er ruimte voor correcties, opmerkingen en vragen. Er zijn tips voor bijstelling van de film en de inleiding gegeven. Een belangrijke conclusie is, dat de moeilijke materie van de *Mudawwanah*, rechten en achterlating vraagt om een duidelijk verhaal met tips voor vrouwen;
- Drie bijeenkomsten in de periode december–maart zijn gehouden in Meppel (vrouwen en hulpverleners, 27 personen), Hoofddorp (vrouwen en hulpverleners, 25 personen) en Breda (workshop tijdens Internationale Vrouwendag, 15 personen);
- Aan een bijeenkomst over partnerkeuze voor jongeren van SMT in Den Bosch is ondersteuning geboden (*Mudawwanah*) en in een bijeenkomst in Nijmegen over de *Mudawwanah* is achterlating besproken (gemengde groep van vrouwen en mannen, 80 deelnemers);
- Tijdens het bezoek van Minister Verdonk in Marokko is, in samenwerking met werkgroepleden, een bijeenkomst georganiseerd in Rabat over de rechtspositie van vrouwen en achterlating (100 deelnemers).

7. Aandachtspunten en conclusies

- Hoewel de planning vertraging heeft opgelopen zijn alle onderdelen van het project gestart. De film en de Wegwijzer zijn gerealiseerd, er is een eerste groep van voorlichters geformeerd en de training is bijna afgerond. In een aantal provincies zijn afspraken gemaakt met instellingen en zijn voorlichtingsbijeenkomsten gepland. Vijf voorlichtingsbijeenkomsten zijn reeds uitgevoerd.

Alle onderdelen van het projecten worden gerealiseerd in de afgesproken projectperiode.

- Effecten individuele hulpverlening
Sinds de presentatie van de Mudawwanah en de aandacht voor achterlating is de groep van vrouwen, mannen en hulpverleners die aanklopt bij de werkgroep gegroeid. In totaal zijn er rond de 1200 vragen binnen gekomen bij de MVVN, Palet NB en SSR. Er is een grote behoefte aan algemene informatie over de Mudawwanah en achterlating en aan ondersteuning bij individuele hulpvragen over wat te doen bij dreiging van achterlating, trouwen en scheiden, vragen over de positie van de kinderen en juridische vragen. Ook wordt achterlating gemeld. Er is informatie verstrekt, de weg gewezen, doorverwezen naar advocaat en hulpverlening en ondersteuning en begeleiding geboden. Deze praktijk laat zien dat er een grote behoefte aan informatie en hulp is.

Het (grotendeels) ontbreken van een deskundig netwerk onder professionals als advocaten en hulpverleners is een knelpunt. Vrouwen zijn aangewezen op een gering aantal deskundigen. Deskundigheidsbevordering van advocaten, juridische medewerkers en hulpverleners is dan ook hard nodig.

Ook het (verder) ontwikkelen van het netwerk inzake vrouwenopvang, begeleiding en preventie is van belang. Dit omdat de praktijk laat zien dat de eerste opvang van vrouwen en huisvesting een probleem is (onvoldoende opvang en deskundigheid).

Samenwerking met organisaties en afstemming van het hulpaanbod vraagt de nodige inzet, zowel in Nederland en Marokko als tussen Nederland en Marokko.

- De groep voorlichters voldoet aan het profiel dat vooraf gemaakt is. Een punt van aandacht is de provinciale spreiding. Het merendeel van deze groep voorlichters komt uit de provincies Noord-Holland, Noord-Brabant, Gelderland en Utrecht. Idealiter zou er een tweede training moeten worden gehouden voor voorlichtsters in de andere provincies.

Het is de vraag of dit haalbaar is in tijd (projectperiode) en het beschikbare budget voldoende is. Of dat er andere financiële middelen gegenereerd dienen te worden.

- Tijdens de voorlichtingsbijeenkomsten worden de volgende producten verspreid: voorlichtingsbrochures Mudawannah (voor zowel vrouwen als voor beroepskrachten) en de Wegwijzer. De behoefte aan deze producten is groot, zo groot zelfs dat de beide brochures Mudawannah bijna 'op' zijn.

De beide brochures Mudawannah moeten op korte termijn bijgedrukt worden. Hiervoor zullen (extra) middelen gegenereerd dienen te worden.

- Doelgroep mannen
'Wat doen we met de mannen?' is een veel gehoorde vraag. Aan werkgroepleden worden veel vragen gesteld over het houden van bijeenkomsten voor mannen. Vragen van zowel mannen, vrouwen als hulpverleners.

Belangrijk is om voor de mannen een op maat gesneden aanpak te ontwikkelen, waarin het trainen van mannelijke voorlichters onderdeel is.

- Doelgroep vrouwen van andere nationaliteiten
Ook bij vrouwen van andere nationaliteit, zoals Turkse vrouwen, blijkt achterlating een veel voorkomend, maar minder zichtbaar, probleem te zijn.

Ook voor deze vrouwen is het van belang een adequate aanpak mbt achterlating te ontwikkelen.

- Doelgroep jongeren
Jongeren maken een belangrijk deel uit van de groep die aan de werkgroep vragen stelt over informatie rechtspositie en achterlating. Vooral in het kader van preventie is het van belang deze doelgroep snel te bereiken.

Voor de groep jongeren zijn maatregelen gewenst als: informatieverstrekking via websites, populaire bladen, voorlichtingsbijeenkomsten en het ontwikkelen van een thematische aanpak in samenwerking met het onderwijs.

Maart 2006
Werkgroep Mudawannah
Contactpersoon MVVN: mevr. S. Chkouiti

Bijlage's: Bijgestelde planning
 Beschrijving van de film *Onzichtbare veranderingen*

Gegevens werkgroep *Mudawannah*

In de landelijke werkgroep Mudawannah zijn momenteel de volgende organisaties vertegenwoordigd:

- Marokkaanse Vrouwen Vereniging Nederland (MVVN)
Telefoon: 020- 4197167
E-mail: mvvn@xs4all.nl
www.mvvn.nl
- Stichting Steun Remigranten (SSR)
Postbus 13073, 3507 LB Utrecht
Telefoon: 06-48687086
Email: jokeverkuijlen@chello.nl
www.steunremigranten.nl
- Palet, Steunpunt voor multiculturele ontwikkeling Noord-Brabant
Willemstraat 59, 5611 HC Eindhoven
Telefoon: 040 -359999
E-mail: llazaar@paletweb.nl
- Bureau van Beijsterveldt
Godschalk Rosemondstraat 9, 5611 TJ Eindhoven
Telefoon: 06-21206832
E-mail: b.v.b@planet.nl

Tot 2006 participeerde het Brabants Ondersteuningsinstituut Zorg (BOZ) in de werkgroep.
Bureau Van Beijsterveldt participeert sinds september 2005 in de werkgroep *Mudawannah*.